

1. Edebiyat ve tarih arasında nasıl bir ilişki olduğunu açıklayınız?

Bir toplumun edebiyatı, edebi ürünleri yazıldığı dönemin zihniyetini yansıtır. Dönemin sosyo-kültürel tarihine de bir bakıma ayna tutar. “Bir millet, hayatı nasıl görüyor? Nasıl düşünüyor? Nasıl hissediyor?” Bütün bunlar, dönemin usta kalemleri tarafından kaydedilen eserlerde kendini gösterir. Örneğin Milli Edebiyat Dönemi romanları, Kurtuluş Savaşımıza ışık tutacak düzeydedir: *Yaban, Ateşten Gömlek, Vurun Kahpeye, Yeşil Gece*... Her edebi metin bir tarihsel dönemde meydana geldiği için ister istemez bu tarihsel dönem etkilerini hissettirir. Özellikle gezi yazısı, hatıra, mektup, mülakat gibi türler tarih araştırmacılarına yön verebilir. Örneğin Refik Halit Karay’ın *Çankaya*; Halid Ziya Uşaklıgil’in *Kırk Yıl, Saray ve Ötesi*, Halide Edip Adıvar’ın *Türk’ün Ateşle İmtihanı* gibi anı eserleri son yüzyılımız açısından önemli tarihsel kaynaklar olarak değerlendirilebilir.

2. Tarihi gerçeklik, edebî metinlerde nasıl ele alınır? Anlatınız.

Tarihte yaşanmış olaylar yazarlar için kaynak teşkil edebilir ancak özellikle roman, öykü, tiyatro gibi kurmacaya dayalı türlerde yazar, eserini yeniden yorumlayarak oluşturur. Örneğin Namık Kemal’in “*Vatan yahut Silistre*” adlı oyununu yazarken Silistre Kalesi’nin Ruslara karşı savunulmasından yola çıkmıştır.

3. Edebiyat tarihi nedir? İnceleme alanları nelerdir?

Edebiyat tarihi, bir milletin yetiştirdiği yazarları, şairleri, onların ortaya koyduğu eserleri tarihi süreç içinde ele alan, sistemli bir biçimde inceleyen bir bilim dalıdır.

4. Edebiyat ve din arasında nasıl bir ilişki vardır?

Din, insan yaşamının önemli bir bölümünü içine alan ve yaşamla ilgili yönlendirici bir niteliği bulunan inanç sistemidir. Edebiyatın konusunun ve insan ve toplum olduğunu düşünürsek bu iki kavramın iç içe olması gayet doğal olacaktır. Dini yaşamdaki her türlü değişme ve gelişme edebiyatı da etkileyecektir.

Örneğin,

- ☞ İslam Öncesi Dönem’de Gök Tanrı, Mani ve Buda inançlarının etkisi,
- ☞ Sığır, Yuğ gibi dini törenlerin etkisi,
- ☞ Türklerin 10.yy.da İslamiyet’i kabulü ve buna bağlı olarak sosyo-kültürel değişim,

10.SINIF TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI 1.DÖNEM 1.YAZILI KONU ÖZETİ

- Osmanlı Dönemi'ne gelindiğinde hem halk edebiyatında hem de divan şiirinde tasavvufun etkisi,
- 19.yy.dan itibaren gerçekleşen Batılılaşma hareketlerinde dini değerlerle Batılı değerlerin çatışması gibi durumlar din- edebiyat ilişkisini net bir biçimde ortaya koymaktadır.

5. Türk edebiyatının dönemlere ayrılmasındaki ölçütler nelerdir?

1.Dini yaşam:

İslam'ın Türkler tarafından kabul edilmesi, Türk edebiyatının ana dönemlere ayrılmasında başat rol oynamıştır. Bunun yanında İslam öncesi dönemlerde Türkler; Gök Tanrı, Mani ve Buda dinlerini benimsemişler ve bunu eserlerine yansıtmışlardır.

2. Dil Anlayışı: Türkler İslam'dan önce başka dillerden çok etkilenmemişlerdir ancak İslam'ın kabulüyle birlikte Arapça ve Farsça sözcükler Türkçeye girmiş ve bu dillerle şekillenen bir edebiyat ortaya çıkmıştır.

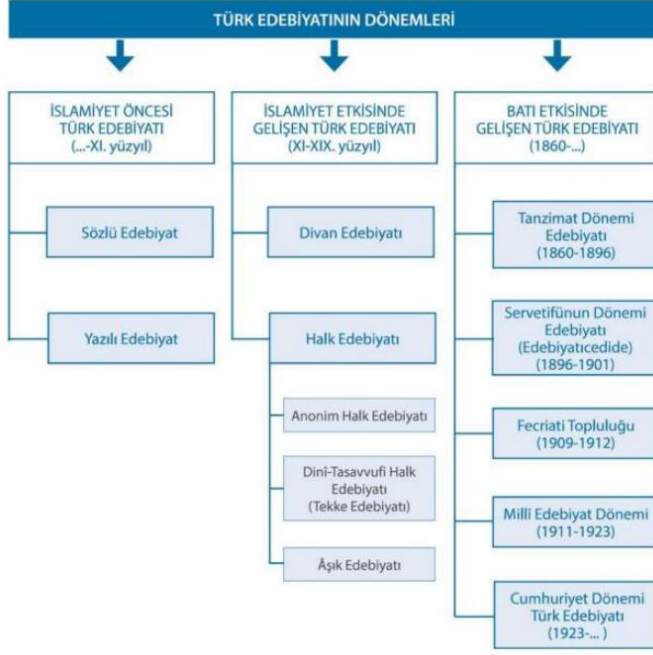
3. Coğrafya Değişimi: Türklerin Orta Asya'dan Anadolu'ya geliş süreçlerinde yaşadıkları her şey, edebiyatın da şekillenmesine olanak sağlamıştır.

4. Kültürel Değişim: Türkler tarih boyunca farklı kültür ve medeniyetlerle sıkça iç içe olmuştur. Bu nedenle kültürler arası etkileşimler gerçekleşmiş, bu da edebiyata yansımıştır. Örneğin İslam kültürünü tanımaya başlayan Türkler, divan şiirinde nerdeyse tamamen İslam kültüründen beslenmişlerdir. Bunun yanında Tanzimat'la birlikte Batı kültürünü tanımaya başladık ve bu da Tanzimat Dönemi eserlerine yansımıştır.

5.Lehçe, Şive ve Alfabe Değişimi: Özellikle Kavimler Göçü'nden sonra farklı coğrafyalara dağılan Türk topluluklarının kullandıkları Türkçe, zaman içinde farklılaşmaya başlamıştır. Bu durum da lehçe ve şive farklılıklarını ortaya koymuştur. Yine buna bağlı olarak Türkler farklı alfabeler kullanmışlardır.

6. Türk edebiyatını tarihi dönemlerine göre sınıflandırınız.

7. İslamiyet Öncesi Türk Edebiyatının genel özellikleri nelerdir?

- ✗ Kökeni bilinmeyen dönemlere dayanan Türk edebiyatı devridir.
- ✗ Bu dönem edebiyatı; dil, anlatım, duyuş ve zevk itibarıyla yabancı etkilerden uzak ve millî bir edebiyat niteliğindedir.
- ✗ Şamanizm, Maniheizm ve Budizm gibi dinlerin etkileri görülür.
- ✗ Verilen eserler Orta Asya bozkırlarındaki göçebe yaşam biçiminin izlerini taşır.
- ✗ Sözlü ve yazılı dönem olmak üzere ikiye ayrılır.

8. Sözlü Dönemin özellikleri nelerdir?

- Bu dönemin en önemli ürünleri destan, sagu, koşu ve savlardır.
- Günlük yaşam, savaş, kahramanlık, aşk ve doğa gibi kavramlar işlenmiştir.
- Dil, yabancı etkilerden uzaktır.
- Eserler manzumdur.
- Bu manzum eserler; “ozan, şaman, kam, baskı, oyun” denen kişilerce “kopuz” eşliğinde okunurdu.

9. Yazılı Dönemin özellikleri nelerdir?

- 8.yy.da Göktürkler tarafından yazılan ve Türk edebiyatının ilk yazılı örnekleri kabul edilen Orhun Yazıtları bu dönemin en önemli eseridir.
- Uygurlar dönemini yansıtan “Altun Yaruk”, “Sekiz Yükmeç” gibi Mani ve Buda dinlerini anlatan dini içerikli eserlerin yanında; “İrk Bitig” adlı bir fal kitabı ve “Kalyanamkara ve Papamkara” adlı bir de masal kitabı bulunmaktadır.
- Bu dönemde Göktürk ve Uygur alfabeleri kullanılmıştır.

10. İslamiyet Etkisindeki Türk Edebiyatı Dönemi ne zaman başlamıştır?

Türkler, 8.yy.dan itibaren İslam'ı kabul etmeye başlamış ancak 10.yy.dan itibaren İslamiyet'in etkisiyle eserler vermeye başlamıştır. Dolayısıyla 10.yy. itibarıyla “İslam Etkisindeki Türk Edebiyatı Dönemi” başlamıştır.

11. İslam etkisindeki Türk edebiyatı döneminin ilk evresi niçin “Geçiş Dönemi” olarak adlandırılır?

İlk Türk-İslam eserleri bu evrede verilir. Türk kültürüyle İslam kültürünün kaynaştığı bir dönemdir. Bu dönem eserlerinde İslam'ın etkisi yeni yeni hissedildiği için bu döneme “Geçiş Dönemi” adı verilir. Arapça sözcükler, aruz ölçüsü, beyit, Arap alfabesi ilk kez bu dönemde kendini gösterir.

12. Geçiş Dönemi'nin genel özellikleri nelerdir?

- 10-12.yy. arası dönemdir.
- Eserlerde Karahanlı Türkçesi (Hakaniye lehçesi) hakimdir.
- İlk Türk – İslam eserleri bu dönemde verilir:

Kutadgu Bilig (Yusuf Has Hacip)

Divanu Lügat'it Türk (Kaşgarlı Mahmut)

Atabet'ül Hakayik (Edip Ahmet Yükneki)

Divan-ı Hikmet (Ahmet Yesevi)

13. İslam Etkisindeki Türk Edebiyatı gelişimini nasıl sürdürmüştür?

Geçiş Dönemi'nden sonra Türk edebiyatı 13.yy. itibarıyla "divan edebiyatı" ve "halk edebiyatı" olarak gelişimini sürdürmüştür.

14. Divan edebiyatının genel özellikleri nelerdir?

- İslam kültürünün etkisinde oluşmuş ve gelişmiştir.
- Eğitim görmüş, medreselerde yetişmiş, Arapça ve Farsça bilen şairlerin oluşturduğu bir edebiyattır.
- Sanat için sanat anlayışının hakim olduğu bir edebiyattır; süslü, sanatlı bir dil kullanılmıştır.
- Yüksek zümre edebiyatı, eski Türk edebiyatı, klasik Türk edebiyatı gibi adlar almıştır.
- Eserlerde Arapça, Farsça ve Türkçenin karışımı olan Osmanlı Türkçesi kullanılmıştır. Arapça ve Farsça tamlamalar çokça kullanılmıştır.
- Konudan çok, konunun işlenişine önem verilmiştir. Aruz ölçüsü, uyak redif, asonans, aliterasyon gibi biçim öğeleri önemli sayılmıştır.
- Ağırlıklı olarak "beyit" kullanılmıştır.

Beni candan usandırdı cefâdan yâr usanmaz mı

Felekler yandı âhımdan murâdım şem'i yanmaz mı

Kamu bîmârına cânân deva-yı derd eder ihsan

Niçün kılmaz bana derman beni bîmar sanmaz mı

Şeb-i hicran yanar cânım döker kan çeşm-i giryânım

Uyarır halkı efgânım kara bahtım uyanmaz mı

...

15. Halk edebiyatının genel özellikleri nelerdir?

- ✗ Halk edebiyatını, daha çok halk arasından yetişmiş sanatçıların verdikleri sözlü ürünler oluşturmaktadır.
- ✗ Halk edebiyatı kendi içinde "dini-tasavvufi edebiyat", âşık edebiyatı" ve "anonim halk edebiyatı" olmak üzere üçe ayrılmaktadır.
- ✗ Dil, halkın kullandığı sade Türkçedir.
- ✗ Şiirler hece ölçüsü ve dörtlüklerle oluşturulur.

10.SINIF TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI 1.DÖNEM 1.YAZILI KONU ÖZETİ

16. Batı Etkisinde Gelişen Türk Edebiyatı ne zaman ve nasıl başlamıştır?

- 1839 yılında Tanzimat Fermanı'nın ilanı ile başlar.
- 19.yüzyıldan günümüze kadar devam eden edebi dönemdir.
- Batı etkisiyle gelişen edebiyatımız; Tanzimat Dönemi, Servetifünun Dönemi, Fecriati Dönemi, Milli Edebiyat Dönemi ve Cumhuriyet Dönemi başlıkları altında incelenir.

17. Tanzimat Dönemi'nin genel özellikleri nelerdir?

- 1860'ta Tercüman-ı Ahval gazetesinin yayınlanmasıyla başlar ve 1895'e kadar devam eder.
- Bu dönemde edebiyatımıza roman, öykü, tiyatro; makale, deneme, fıkra gibi türler girmiştir.
- Toplum için sanat anlayışı hakim olmuştur.
- Dilde sadeleşme amaçlanmıştır.

18. Servetifünun Dönemi'nin genel özellikleri nelerdir?

- 1896'da Servetifünun dergisinin başına Tevfik Fikret'in getirilmesiyle başlar.
- Batı edebiyatı yakından izlenmiştir.
- Sanat için sanat anlayışıyla eserler verilmiştir.
- 1901'de Hüseyin Cahit Yalçın'ın yazdığı Edebiyat ve Hukuk makalesinin sakıncalı bulunmasıyla dergi kapatılır, dönem sona erer.

19. Fecriati Dönemi'nin genel özellikleri nelerdir?

- 1909 - 1911 yılları arasında faaliyet gösteren şairlerin oluşturduğu topluluktur.
- Servetifünun dergisini yayın organı olarak kullanırlar.
- Amaçları, Servetifünuncuların yeterince gerçekleştiremediği Batılı tarzdaki edebiyatı oluşturmaktır.
- Topluluğun en önemli ismi Ahmet Haşim olmuştur.
- Milli Edebiyat Dönemi'nin 1911'de başlamasıyla topluluk dağılmış; Yakup Kadri, Refik Halit Karay, Fuat Köprülü, Ali Canip Yöntem gibi isimler Milli Edebiyat'a katılmışlardır.

10.SINIF TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI 1.DÖNEM 1.YAZILI KONU ÖZETİ

20. Milli Edebiyat Dönemi'nin genel özellikleri nelerdir?

- ✗ 1911'de Selanik'te Genç Kalemler dergisinin yayınlanmasıyla başlar.
- ✗ Dilde sadeleşme hareketleri hız kazanır.
- ✗ Milli konular ele alınır.
- ✗ 1923'e kadar devam eder.

21. Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı'nın genel özellikleri nelerdir?

- ✗ 1923'te Cumhuriyet'in ilan edilmesiyle başlayıp günümüze kadar varlığını devam ettiren edebi dönemdir.
- ✗ Dilde sadeleşme devam etmiştir.
- ✗ Roman, öykü, tiyatro, şiir alanlarında önemli gelişmeler olmuştur.

22. Türkçenin gelişim evrelerini kaç başlık altında inceleyebiliriz?

Altay Dil Birliği Dönemi: "Ana Altayca" Türkçenin Altay dillerinden (Moğolca, Mançuca, Tunguzca, Korece, Japonca) henüz ayrılmadığı dönemdir.

En Eski Türkçe Dönemi: Türkçenin bağımsız bir dil olarak ana Altaycadan ayrıldığı dönem olarak bilinir.

İlk Türkçe Dönemi: Türkçenin bilinen boylarının dillerinin oluştuğu dönemdir. Zaman olarak yaklaşık M.Ö. X — M.S. IV. yüzyıl olarak tahmin edilmektedir. Hun, Avar, Hazar, Bulgar dilleri bu dönemde incelenir.

Eski Türkçe Dönemi

- Türklerin İslamiyet'i kabul etmeden önce Moğolistan bozkırları ile Çin'de bulunan Tarım bölgesi ve civarında VI-XIII. yüzyıllar arasında kullandıkları dildir.
- Türkçenin yapısı konusunda kesin bilgilere sahip olduğumuz ilk dönemdir.
- Türkçenin yabancı etkilere en kapalı dönemidir.
- Eski Türkçe; Kök Türk, Uygur ve Karahanlı Dönemi'ni kapsar.
- Türk dilin ilk yazılı belgeleri Eski Türkçe Dönemi'nde verilmiştir.

a) Kök Türk Dönemi (5.yy. - 8.yy.)

- Eski Türkçenin ilk aşamasını oluşturur.
- Kök Türkler, metinlerini kendi geliştirdikleri “runik alfabe” de denilen Orhun alfabesiyle taşlar üzerine yazmışlar ve bu taşlara “bengü taş” adını vermişlerdir.
- Dönemin ürünlerine genel olarak Orhun Abideleri (Kök Türk Yazıtları veya Kök Türk Anıtları) adı verilmektedir.
- Orhun Yazıtları, Türk dilinin ilk yazılı örneğidir ve Türk adının geçtiği ilk yazılı metinlerdir.
- Kök Türk Yazıtlarını oluşturan anıtlar
Bilge Kağan Anıtı (735 yılında dikilmiştir.)
Kültigin Anıtı (732 yılında dikilmiştir)
Tonyukuk Anıtı (720- 726 yılları arasında dikilmiştir.)

b) Uygur Dönemi (8.yy. – 13.yy.)

- Eserlerde de Maniheizm ve Budizm’in esasları ve öğretileri anlatılmıştır. Bu sebeple Uygur dönemi yazılı ürünleri daha çok dini içerikli metinlerden oluşur.
- Uygur metinleri, genellikle 14 harfli Uygur alfabesiyle yazılmıştır.
- Uygur Türkçesiyle yazılan önemli eserler
Altun Yaruk (Altın Işık) | M I
Sekiz Yükmek (Sekiz Yiğün) / (Sekiz Tomar)
Kalyanamkara ile Papamkara (İyi Düşünceli Şehzade ile Kötü Düşünceli Şehzade)
İrk Bitig (Fal Kitabı)

c) Karahanlı Türkçesi (Hakaniye Türkçesi) Dönemi (11.yy. – 13.yy.)

- Karahanlı Türkçesinin egemen olduğu dönemde eserler genellikle Arap ve Uygur alfabeleriyle yazılmıştır.
- Karahanlı Türkçesiyle yazılan önemli eserler
Yusuf Has Hacip – Kutadgu Bilig
Kaşgarlı Mahmut – Divanü Lügati’t-Türk
Edip Ahmet Yükneki – Atabetü’l-Hakayık
Ahmet Yesevi — Divan-ı Hikmet

10.SINIF TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI 1.DÖNEM 1.YAZILI KONU ÖZETİ

Orta Türkçe Dönemi (XIII.-XV. Yüzyıl)

- Arap, Kiril ve Latin alfabeleri kullanılmıştır.
- Bu dönem, çok geniş bir zaman dilimini kapsadığından ve Türkler çok geniş bir coğrafyaya yayıldığından bu dönem Türkçesi 13.yy.dan itibaren “Kuzeydoğu Türkçesi” ve “Batı Türkçesi” olarak iki koldan ilerler.

Kuzeydoğu Türkçesi:13.yüzyıldan itibaren Orta Asya’da kullanılan Türkçedir.

Batı Türkçesi: Hazar Denizi’ni aşip batıya yerleşen Oğuzların kullandığı dildir.

1. Eski Anadolu Türkçesi: 13 - 15.yüzyıllar arasında konuşulan Türkçedir. Selçuklular, Anadolu Beylikleri ve Osmanlı Dönemi’ni kapsar.

2.Osmanlı Türkçesi:15.yüzyıldan 20.yüzyıla kadar devam eder. Ağırlıklı olarak Arapça – Farsça sözcük ve tamlamaların etkisi hissedilir.

3.Türkiye Türkçesi: 1911’de başlatılan “Yeni Lisan” hareketinin sonucu olarak dilde sadeleşme başlar ve yaygınlaşır.

23. Türkler tarih boyunca hangi alfabeleri kullanmıştır?

Türkler tarih boyunca Göktürk, Uygur, Arap, Latin ve Kiril alfabelerini kullanmışlardır.

24. Hazırlıklı konuşmanın aşamaları nelerdir?

1. Hazırlık

- ✎ Konuşmanın konusu, amacı, hedef kitlesi ve türü belirlenir.
- ✎ Konuşma konusuyla ilgili gözlem, inceleme ve araştırma yapılır.

2. Planlama

- ✎ Konuşmanın temel bölümleri ve her bölümde vurgulanacak hususlar belirlenir.
- ✎ Konuşmanın içeriğine uygun deyim, atasözü, kısa hikâye, terim, alıntı vb. unsurlarla konuşma zenginleştirilerek düzenlenir.
- ✎ Konuşma kartları veya notları hazırlanır.
- ✎ Kullanılacak görsel ve işitsel araçlar hazırlanır.
- ✎ Yapılan hazırlıklar sonunda konuşmaya uygun sunu hazırlanır (Sunuda yazılı, görsel ve işitsel araçlar birbirleriyle uyumlu ve işlevsel olarak kullanılmalıdır.).
- ✎ Prova yapılır (Provada konuşma yapılacak yer, konuşmada kullanılacak araçlar, konuşmanın içeriği ve süresi kontrol edilir.).

10.SINIF TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI 1.DÖNEM 1.YAZILI KONU ÖZETİ

25. Türk edebiyatının hikâye geleneği nerelere dayanır?

Türk edebiyatında hikâye geleneğinin köklü bir geçmişi vardır. Destanlar, meddah hikâyeleri, mesneviler ve halk hikâyeleri bu geleneğin ürünüdür.

26. Batı edebiyatı, destandan devrinden sonra hikaye ve romana geçerken bizde bu geçiş nasıl olmuştur?

Bizde destanlardan sonra halk hikayeleri ve mesneviler 19.yüzyıla kadar varlığını sürdürmüştür. Modern anlamda öykü ile tanışmamız ancak Tanzimat Dönemi'nde olmuştur.

27. Destan zincirimizin son halkası olan Dede Korkut Hikayeleri'nden sonra hangi anlatı türüne geçiş olmuştur?

15.yy.da yazıya geçirildiği düşünülen Dede Korkut Hikayeleri'nden sonra halk hikayeleri ortaya çıkmıştır. Dede Korkut Hikayeleri hem destan hem de halk hikayesi özelliği gösterir. Bu anlamda destandan halk hikayeciliğine geçişte bir köprü rolü üstlenir.

28. Dede Korkut Hikayeleri'nin genel özellikleri nelerdir?

- ✘ Dede Korkut Hikâyeleri; Oğuz Türklerinin bilinen en eski destansı hikâyeleridir.
- ✘ Dede Korkut Hikâyeleri bir ön söz ve 12 hikâyeden oluşur.
- ✘ Dresden ve Vatikan olmak üzere iki nüshası vardır. Ayrıca son dönemde "Salur Kazan'ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi"ni anlatan Günbed nüshası bulunmuştur.
- ✘ Eserin asıl adı "Kitab-ı Dedem Korkud Alâ Lisân-ı Tâife-i Oğuzân"dır.
- ✘ 15. yüzyılda yazıya geçirilen bu hikâyeler tarihî süreçte anlatıcıdan anlatıcıya aktarılan birer sözlü gelenek ürünüdür.
- ✘ Eserde geçen "Dede Korkut" meçhul bir halk ozanıdır.
- ✘ Hikâyelerde nazım ile nesir iç içedir.
- ✘ Hikâyelerde; aşk, yiğitlik, kahramanlık, temalarının yanında Oğuz boyları arasındaki mücadeleler, Oğuzların düşmanlarıyla yaptıkları savaşlar vb. konular işlenmiştir.

- ✘ Bu hikâyelerden Oğuzların yaşam biçiminden ekonomisine, geleneklerinden giyinişlerine, beslenmelerinden içinde yaşadıkları doğaya ve doğaüstü güçlerle ilgili inançlarına kadar pek çok konuyla ilgili bilgiler edinmekteyiz.
- ✘ Dede Korkut Hikâyeleri'nde din çok kuvvetli bir unsur olarak ortaya çıkmaz. Çünkü hikâyelerin ortaya çıktığı dönemde İslam kültürü yeni yeni yerleşmeye başlamıştır. Hikâyelerde anlatılan mücadeleler din uğruna değildir.

29. Halk hikayelerinin genel özellikleri nelerdir?

- ✘ 16. yüzyıldan itibaren edebiyatımızda görülmeye başlanan halk hikâyeleri İslamiyet öncesi Türk edebiyatındaki "ozan" geleneğine dayanmaktadır.
- ✘ Halk hikâyeleri, gerçek ya da gerçeğe yakın olayların anlatıldığı bir türdür.
- ✘ Bu hikâyeler kuşaktan kuşağa sözlü olarak aktarılmış ve varlığını sürdürmüştür.
- ✘ Sevgi, kahramanlık ve dinî temaların işlendiği halk hikâyelerindeki kişiler gerçek hayata uygundur.
- ✘ Halk hikâyelerinde sevenler arasında her zaman bir engel bulunur. Bu engel kimi zaman sosyal statü, kimi zaman din, kimi zaman milliyet farklılığı, kimi zaman da ekonomik eşitsizlik olarak karşımıza çıkar.
- ✘ Bu kişilerin olağanüstü özellikleri oldukça sınırlıdır.
- ✘ Halk hikâyeleri, saz şairleri tarafından anlatılır.
- ✘ Destan geleneği içinde yer alan olağanüstü unsurlar bu hikâyelerde gitgide azalmış, kişi ve olaylar doğal boyutlarına zamanla yaklaşmıştır.
- ✘ Halk hikâyeleri, ilahî bakış açısı ile oluşturulur.

30. Halk hikayeleri konularına göre kaç başlık altında toplanır?

Aşk temalı hikâyeler: Âşık Garip, Kerem ile Aslı, Arzu ile Kamber, Ferhat ile Şirin, Yusuf ile Züleyha vb. **Dinî temalı hikâyeler:** Danişment Gazi, Hayber Kalesi, Van Kalesi, Hz. Ali ile ilgili hikâyeler vb. **Kahramanlık temalı hikâyeler:** Dede Korkut Hikâyeleri, Köroğlu vb. Halk hikâyelerinin dili gayet sadedir. Hikâyelerde nazım ve nesir iç içedir. "Tahir ile Zühre", "Arzu ile Kamber", "Kerem ile Aslı" bu tarzın öne çıkan örnekleridir

31. Mesnevinin özellikleri nelerdir?

- ✘ Mesnevi, İran edebiyatı yoluyla Türk edebiyatına girmiştir.
- ✘ Beyitler hâlinde yazılır. Uzun soluklu anlatılar mesnevi nazım biçimiyle işlenmiştir.
- ✘ Mesnevi, aruz ölçüsünün kısa kalıplarıyla yazılır ve divan şiirinin en uzun nazım biçimidir.
- ✘ Her beyit kendi içinde kafiyelidir: aa-bb-cc-dd-ee-ff...
- ✘ Aşk, tasavvuf, savaş, kahramanlık gibi çeşitli temalar işlenir.
- ✘ Divan şiirinde olay ağırlıklı konuların işlendiği nazım biçimidir.
- ✘ Beyit sayısı sınırsızdır.
- ✘ Beyitler arasında anlam bütünlüğü vardır.
- ✘ Bir şairin beş mesneviden oluşan eserine "hamse" denir.
- ✘ Türk edebiyatındaki ilk mesnevi 1069-1070 yıllarında Yusuf Has Hâcîp'in yazmış olduğu "Kutadgu Bilig"dir.

32. Hikâye türünün tarihsel gelişimi ile ilgili neler söylenebilir?

- ✘ 14. yüzyılda Boccacio'nun yazmış olduğu Decameron, edebî anlamda bu türün ilk örneği olarak kabul görmektedir. Decameron, içerik olarak on gün süren ve her gün on hikâyenin anlatıldığı bir eserdir.
- ✘ Türk edebiyatında ilk hikâyeler Tanzimat Dönemi'nde verilmiştir.
- ✘ Tanzimat Dönemi yazarlarından Ahmet Mithat Efendi tarafından yazılan "Letaif-i Rivayat" Türk edebiyatının ilk modern hikâyesi olarak kabul görmektedir.
- ✘ Daha sonra Samipaşazade Sezaî'nin kaleme aldığı "Küçük Şeyler" Batılı anlamdaki ilk öykümüz kabul edilir.

33. Hikâye türünün dünya edebiyatında kaç biçimi vardır?

Hikâye türünün dünya edebiyatında iki biçimi vardır:

Maupassant (Mopasan) Tarzı

- Fransız yazar Guy De Maupassant (Gi Dö Mopasan) bu tarzın öncüsüdür.
- Bu tarza, olay hikâyesi ya da klasik hikâye de denir.

10.SINIF TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI 1.DÖNEM 1.YAZILI KONU ÖZETİ

- Serim, düğüm ve çözüm bölümleri olan ve olaylar üzerine kurulan bu tarz hikâyelerde, olaylar belli bir mantık ve merak düzeni içinde işlenir.
- Serim bölümünde hikâyenin kişileri ve olayların geçtiği mekânlar hakkında bilgi verilir. Düğüm bölümünde olay tüm yönleriyle anlatılır. Çözüm bölümünde ise olay bir sonuca bağlanarak tamamlanır. Bu tarz hikâyelerde merak ve heyecan temel unsurdur.
- Türk edebiyatında Ömer Seyfettin, Refik Halit Karay, Hüseyin Rahmi Gürpınar ve Reşat Nuri Güntekin bu tarzda önemli eserler vermişlerdir.

Çehov Tarzı:

- Dünya edebiyatında durum hikâyesinin ilk örneklerini Rus yazar Anton Çehov vermiştir.
- Durum hikâyesi ya da modern hikaye de denir.
- Yaşamın belli bir diliminin ele alındığı, kişilerin ruh hâllerinin, iç dünyalarının sezdirildiği bu türde, asıl olan olay değil; bireyin duygu dünyasıdır.
- Olayların akışı okuyucunun hayal gücüne bırakılır.
- Bu tarz hikâyelerde merak ve heyecandan çok duygu ve hayallere yer verilir.
- Türk edebiyatında Memduh Şevket , Sait Faik Abasıyanık durum hikâyesinin yaygınlık kazanmasını sağlamıştır.
-

34. Tanzimat Dönemi hikayeciliğinin genel özellikleri nelerdir?

- ✗ Konular; günlük yaşamdan, tarihten, sosyal ve ahlaki sorunlardan alınmıştır.
- ✗ Yanlış Batılılaşma, zoraki evlilikler, görücü usulü evlilikler, kadın-erkek eşitsizliği, kölelik-cariyelik gibi konular bu dönem hikayelerinin konusu olmuştur.
- ✗ Halka mesaj verme isteği sonucunda hikayelerin içinde yazarın konuşmalarına ve düşüncelerine sık sık yer verilmiştir.
- ✗ Teknik olarak kusurlu hikayeler yazılmıştır.
- ✗ Bu dönem hikayecilerinin büyük çoğunluğu hikayeyi halka ulaşmada bir araç olarak görmesine rağmen eski edebiyat geleneğinin etkisiyle dili ağır ve süslü bir şekilde kullanmışlardır.
- ✗ Bu dönemde ortaya konulmuş ilk hikaye örneklerimizde geleneksel öykü anlatımımız meddahlığın etkileri görülmektedir.
- ✗ Hikayelerde romantizm akımının etkisi vardır.
- ✗ Hikayeler gazetelerde bölümler halinde yayımlanarak okuyucuya ulaştırılmıştır.

10.SINIF TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI 1.DÖNEM 1.YAZILI KONU ÖZETİ

35. Türk edebiyatında ilk hikaye örneğini kim vermiştir?

İlk hikaye örneğimiz Ahmet Mithat Efendi'nin "Letaif-i Rivayat" adlı kitabıdır.

36. Türk edebiyatında "Batılı" tarzda ilk hikaye örneğini kim vermiştir?

Batılı tarzdaki ilk hikayemiz, Samipaşazade Sezai'nin "Küçük Şeyler" adlı kitabıdır.

37. Samipaşazade Sezai kimdir? Edebi kişiliği ve eserleri hakkında bilgi veriniz.

Samipaşazade Sezai (1860-1936)

- İstanbul'da doğdu.
- Evkaf Nazırlığında memur olarak çalıştı. Londra elçiliğinde kâtiplik, Madrid'de büyükelçilik yaptı.
- Özellikle "Sergüzeşt" adlı romanı ile tanındı.
- Gözlemlere, başarılı diyaloglara dayanarak kurulan küçük hikâyelerinde de anlatımı zorlamayan kendisine özgü bir üslupla dikkat çekti.
- Yazar anı, gezi, söyleşi ve eleştiri yazılarını "Rumûz-ül-Edeb" adlı eserinde topladı.

Eserleri

Roman: Sergüzeşt. Hikâye:Küçük Şeyler. Tiyatro: Şîr, İclâl.

38. Tanzimat Dönemi'nde hangi yazarlar hikaye türünde eserler vermiştir?

- ❖ **Ahmet Mithat Efendi:** Kıssadan Hisse, Letaif -i Rivayat
- ❖ **Samipaşazade Sezai:** Küçük Şeyler
- ❖ **Nabizade Nazım:** Yadigarlarım, Zavallı Kız, Bir Hatıra, Hasba...
- ❖ **Recaizade Mahmut Ekrem:** Muhsin bey, Şemsa

39. Servetifünun Dönemi hikayeciliğinin genel özellikleri nelerdir?

- ✘ Bu dönemde hikayede önemli gelişmeler yaşanmıştır.
- ✘ Teknik açıdan Batılı tarza yakın hikayeler yazılmıştır.
- ✘ Aşk, kadın, evlilik, tabiat, yalnızlık, hayal-hakikat çatışması gibi temalar işlenmiştir.
- ✘ Hikayeler genellikle İstanbul ve İzmir'de geçse de Tanzimatçılardan farklı olarak Anadolu'yu da ele almışlardır.
- ✘ Sanat sanat içindir, düşüncesiyle eser verilmiştir.
- ✘ Daha çok Çehov tarzı hikayenin etkisiyle uzun betimlemeler yapılmış, kişilerin yaşadığı durumlar ayrıntılarıyla ele alınmıştır.

40. Servetifünun Dönemi'nde hangi yazarlar hikaye türünde eserler vermiştir?

Halit Ziya Uşaklıgil: Bir Muhtıranın Son Yaprakları, Bir İzdivacın Tarih-i Muaşakası, Heyhat, Kadın Pençesi, İzmir Hikayeleri, Hepsinden Acı, Bir Yazın Tarihi, Kar Yağarken, Solgun Demet...

Mehmet Rauf: Âşıkâne, Son Emel, Hanımlar Arasında, Bir Aşkın Tarihi, Kadın İsterse...

Ahmet Hikmet Müftüoğlu: Haristan ve Gülistan, Çağlayanlar.

Hüseyin Cahit Yalçın: Hayat-ı Muhayyel, Hayat -ı Hakikiye Sahneleri, Niçin aldatırlarmış?

Safveti Ziya: Kadın Ruhu, Çehreler

41. Milli Edebiyat Dönemi nasıl ortaya çıkmıştır?

- ✘ Millî Edebiyat Dönemi, 1911'de Ziya Gökalp, Ali Canip Yöntem ve Ömer Seyfettin'in Selanik'te çıkardıkları Genç Kalemler dergisiyle başlamıştır.
- ✘ Bu dönemde özellikle Ziya Gökalp'in öncülüğünde yayılmaya başlayan Türkçülük düşüncesi etkili olmuştur.
- ✘ Genç Kalemler dergisinde yayımlanan "Yeni Lisan" makalesinde millî bir edebiyatın ancak millî bir dille oluşabileceği düşüncesi savunulur. Bu kapsamda İstanbul dilinin esas alınması ve sade bir dille yazma eğilimi ön plana çıkar.

42. Milli Edebiyat Dönemi hikayeciliğinin genel özellikleri nelerdir?

- ✘ Millî Edebiyat Dönemi sanatçıları Osmanlı Devleti'nin zor dönemlerini bizzat yaşamış, pek çok savaş ve toprak kaybı görmüşlerdir.
- ✘ İstanbul dışına çıkan bu sanatçılar; Anadolu'yu ve Anadolu insanını gözlemlemişler, tanımışlar ve eserlerinde bu gözlemlerini realist bir şekilde yansıtmışlardır. Eserlerinde genellikle toplumsal temaları işlemişlerdir.
- ✘ Anadolu insanı, vatanseverlik, yanlış Batılılaşma, geçmişteki kahramanlıklar ele alınan konulardandır.
- ✘ Bu dönem sanatçıları realizmden etkilenmiş, gözlemci- gerçekçi bir bakış açısı benimsemişlerdir.

10.SINIF TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI 1.DÖNEM 1.YAZILI KONU ÖZETİ

- ✎ Teknik açıdan başarılı hikayeler yazılmıştır.
- ✎ “Halka Doğru” ilkesiyle hareket eden dönem yazarları, biçim ve içerik olarak da kısa cümleli, yalın anlatımı tercih etmişlerdir.
- ✎ Millî Edebiyat Dönemi öykücülüğünün önde gelen isimleri Refik Halit Karay ve Ömer Seyfettin'dir.

43. Hikaye yazma çalışmaları nasıl yapılmalıdır, hangi teknikler kullanılmalıdır?

Yazar, hikâyesini yazarken duygu ve düşüncelerini ortaya koyabilmek için çeşitli anlatım tekniklerine başvurur. Aşağıda bu anlatım tekniklerine örnekler verilmiştir.

Anlatma: Okuyucu ile eser arasına anlatıcının girmesiyle oluşturulan bir anlatım tekniğidir. Bu durumda okuyucunun dikkati anlatıcı üzerinde yoğunlaşır.

Örnek: Ayşe, heyecanla babasının elini yakalamış, acele acele onu içeri götürüyordu. Nihayet, bahçedeki çardağın altına kurulmuş süslü bir sofa başında ona müjdeyi verdiler. Büyük oğlu Şevket, müsabakayı kazanmış, yüz lira aylıkla bir bankaya memur olmuş.

Gösterme: Olaylar, kişiler, varlıklar okuyucuya doğrudan aktarılır. Anlatıcı, okuyucu ile eser arasına girmez. Bu anlatım tekniğinin kullanıldığı durumlarda okuyucunun dikkati eser üzerinde yoğunlaşır.

Örnek: Bir gün Nuri sevinçli bir yüzle kahveden içeri girdi, oturan halkı çekmece başındaki mal sahibine şöyle bir çember işaretiyle göstererek: — Yap ağalara benden bir kahve!.. dedi. Ne olmuştu? Soranlara: “Hiç” diyordu, “Öyle de battık, böyle de, bari arkadaş kazanalım..!” Öbürleri kuşkulanıyorlar: “Bir iş çevirdi ama nasıl anlasak” diye düşünerek.

Hikâyeleri Özetleme: Bu teknikte anlatıcının olayları, kişilerle ilgili bilgileri ya da hakkında bilgi vermek istediği herhangi bir şeyi özetleyerek anlatması söz konusudur.

Örnek: Asım'ın validesi bir eyalet valisinin kızıydı; konağın topluluk zamanlarını görmüştü. Sarayköyü'ne gelip yerleşmelerine son derece müteessif bulunuyordu. İstanbul'da kalanlar dağılıp ufalsalar da perişan olmamışlardı.

Tasvir (Betimleme): Yazarın gördüklerini ya da hayal ettiklerini okuyucunun gözünde canlandırarak biçimde anlatmasıdır.

Örnek: Irmağa giden yol, şeftali bahçelerinden kurtulunca, göz alabildiğine uzanan sayısız şeftali bahçeleri arasından geçirdi. Haziran içinde bile taşkın dere ayaklarının çamurlu, ıslak tuttuğu bu gölgeli

10.SINIF TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI 1.DÖNEM 1.YAZILI KONU ÖZETİ

yerlerde otlar bütün bir yaz mevsimi yeniden yeniye sürer, kızgın güneş, ağaçların tepelerinde meyvaları pişirirken rutubetli toprakta birbiri arkasına yoncalar fişkirır, çayırklar kabarırdı.

Diyalog: Hikâye kişilerinin karşılıklı konuşmalarına dayanan ve sıkça kullanılan bir tekniktir.

Örnek Toksi, elinde bir sepet, sobaya odun getirmiş, dönüyordu.

– Ben sizi uyuyorsunuz sandım ... dedi.

Toksi kapıyı iterek,

– Buyrun, dedi, küçük hanım da kalktı, şimdi gelir...

– Ben gideyim diyordum.

– Gidersiniz... Biraz süt içiniz... Bizim sütlerimiz güzeldir.

Bilinç Akışı: Kahramanların duygu ve düşüncelerini herhangi bir gramer kuralı ve mantık bağlantısı endişesi taşımadan olağan akışı içinde doğrudan okuyucuya aktarma tekniğidir.

Örnek: Kapıyı açıp bahçeye girdim. Umduğum kadar bakımsız değildi. Her şey yerli yerinde. Dut ağacı, taş duvar, köşede kullanılmayan sarnıç. Toprak kokusunu içime çekince heyecanım yatıştı biraz.

Gövdem rahatlayıp gevşedi. Tam sırasıdır. Şimdi çıkmalıyım sofaya, hemen şimdi. Kaç yıl oldu... Kaç yıl oldu seni görmeyeli, sesini duymayalı. Sofanın tahta döşemesine ayak basmalı kaç yıl oldu! Gece üzerimi örtmeye gelirken döşeme ayaklarının altında gıcırdardı. Sarsıldığını duyuvermeyin. Duvarlar, pencere camları titrer, karanlık çoğalırdı. Sen odaya girince ansızın duruverirdi her şey. Karanlık uzaklaşır, yüzünde dünya ışırdı.

İç Konuşma: Kahramanların iç dünyasından geçen duygu ve düşüncelerin ifade edildiği anlatım tekniğidir. Bu teknik bilinç akışı tekniğiyle karıştırılabilmektedir.

Örnek: Ne istiyor? Baloya gitmekten başka bir arzusu mu var? Bu semtte oturmak arzu etmiyor mu? Şinasi'den başka birine mi temayülü var? Kim olsa gerek bu? Şinasi bilir mi acaba?.. Ne düşünüyor o? Bana niçin bir şey söylemiyor? Peyami Safa, Fatih-Harbiye Bu anlatım biçim ve tekniklerinin her birinin hikâyenin oluşumunda bir işlevi vardır. Yazar, gerek duyduğu yerlerde bu tekniklere başvurur. Örneğin yazar, herhangi bir kahramanın iç dünyasındaki bir çalkantıyı okuyucuya aktarırken "iç konuşma" tekniğinden yararlanır.

10.SINIF TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI 1.DÖNEM 1.YAZILI KONU ÖZETİ

Fiilimsi (Eylemsi)

Fil kök ya da gövdelerinden türetilen, hareket bildirmesine rağmen fiil olarak değerlendirilmeyen ancak yan cümlecik oluşturan sözcüklerdir. Belli başlı fiilimsi ekleriyle oluşturulur. Bu sözcükler cümlede isim, sıfat, zarf olarak görev alır; fiil olarak değerlendirilmez.

İsim - fiiller nasıl oluşur?

İsim-fiiller “-ma, -ış, -mak” ekleriyle oluşturulur.

Örnek

- dönemlerde, 1960’larda, Avrupa çizgisi hâkimdi Türk karikatürüne. Yani biz kendi çizgimizi **bulmak** zorundaydık, bunun için ne **yapmamız** gerekiyordu? Kendi kültürümüze **dönüş** **yapmak** zorundaydık.
- Önemli olan bir yastıkta **kocamak** değil, bir yastıkta aynı rüyayı **görebilmektir**.

Sıfat - fiiller nasıl oluşur?

Sıfat fiiller “-an, -ası, -mez, -ar, -dik, -ecek, -miş” ekleriyle yapılır.

Örnek

- Yalnız olmadığını sanarak yaşamak, **farkında olunan** yalnızlıklardan belki de daha zordur.
- Tek başınalığın tarifinin **yanlış yapıldığı** bir düzlemde gizli bir hastalıktır yalnızlık.
- **Görece** günler var daha
Aldırma gönül aldırma
- **Dönülmez** akşamın ufkundayız vakit çok geç
- Bu **yaşanası** dünyayı kendi ellerimizle mahvediyoruz.
- **Dinmiş** lodoların uğultusu içinde
İstanbul’u dinliyorum, gözlerim kapalı

Bazı sözcükler hareket özelliğini kaybettiği için sıfat fiil olmaktan çıkıp kalıcı ada dönüşür mü?

Hareket özelliğini kaybeden bazı sıfat fiiller, kalıcı ada dönüşebilir. Bu durumda bu sözcük, fiilimsi olarak alınmaz.

Geçmiş, geleceğe uzanan bir kapıdır.

10.SINIF TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI 1.DÖNEM 1.YAZILI KONU ÖZETİ

Zarf - fiiller nasıl oluşur?

Zarf – fiiller “-ken, -alı, -asıya, -ip, -ince, -arak, -dıkça, -madan, - dışında, ir...mez, a /- a...a, -maksızın, -casına

Örnek

- “Tiyatro öldü.” **diyerek** insanların içini karartanlara kızıyorum.
- Yol üzerinde gördüğümüz flamingolar, biz **yaklaştıkça** kanatlarını iki yana açıyor,
- Burada yağmur yağıyor ama sen
Yine de şemsiyeni **almadan** gel
- Reklam arası **verildiğinde** bile aynı kanalı izlemeye istemsizce devam ediyoruz.
- Yalnız sana yazıyorum bu şiiri
Soğuklar **başlayınca havalanıp**
Millerce yol katettikten sonra
Güneyi tadan bir kuşun sevinciyle
- Kara gözlüm, eftarlanma gül gayrı
İbibikler **öter ötmez** ordayım
Mektubunda diyorsun ki gel gayrı
Sütler kaymak **tutar tutmaz** ordayım
- Yüz yıl oldu yüzünü **görmeyeli**
belini **sarmayalı**
gözünün içinde **durmayalı**
aklının aydınlığına sorular **sormayalı**
- Gidiyorum gurbeti gönlümde **duya duya**
Ulukışla yolundan Orta Anadolu'ya
- Kendisini, uzaydan **düşmüşçesine** yalnız hisseden bir adama ilgisini çekebilecek ne anlatılabilirdi ki?

10.SINIF TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI 1.DÖNEM 1.YAZILI KONU ÖZETİ

- Yalnızlığı **öldüresiye** çirkin
Sabaha karşı **öldüresiye** korkak
Kulağı çabucak telefon zillerinde
- Sevgi ve emeği **bilmeksizin** yaşamak, boşa geçen bir ömürdür.

Zarf fiil eklerinin bazıları isimlere gelirse bu durumda yine fiilimsi sayılır mı?

Bu sözcükler hareket özelliği taşımadığı için, fiil kök ve gövdelerine gelmediği için fiilimsi olmaz.

- ❖ Trafikte seyir **hâlindeyken** panolardaki reklamlara ayırt etmeksizin bakıyoruz.
- ❖ Bize **düşmancasına** davranıyor bazen.

Miktar belirten “oldukça” sözcüğü de zarf fiil sayılır mı?

Bu sözcük hareket özelliğini kaybettiği için, zaman ya da durum belirtmediği için zarf olarak alınmaz.Yalnızca miktar zarfı olarak alınabilir.

Oldukça enteresan bir filmdi bu.

